

Zaginieni w obławie augustowskiej

Ewa Rogalewska

Ze starych fotografii spoglądają ludzie, którzy – po tym, jak zniknęli w lipcu 1945 roku – już nigdy nie powrócili do swoich domów. W Gibach przypominamy o ofiarach obławy augustowskiej – największej powojennej zbrodni na Polakach.

Zdjęcia prezentowane na wystawie pochodzą ze zbiorów Obywatelskiego Komitetu Poszukiwań Mieszkańców Suwalszczyzny Zaginionych w Lipcu 1945 roku. Były gromadzone w latach osiemdziesiątych, a obecnie znajdują się – wraz z ankietami, które członkowie komitetu przeprowadzali wśród rodzin i sąsiadów ofiar obławy – w archiwum IPN. W 2007 roku komitet został uhonorowany nagrodą Prezesa IPN Kustosza Pamięci Narodowej.

Wystawa – po raz pierwszy zaprezentowana dziewięć lat temu w Augustowie – przypomina o obławie augustowskiej. W lipcu 1945 roku oddziały Armii Czerwonej i NKWD, żołnierzy 1. pułku praskiego Wojska Polskiego, funkcyjona-

riuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej oraz miejscowi konfidenti przeprowadzili obławę na terenie ówczesnych powiatów: augustowskiego, suwalskiego i północnej części sokólskiego. Podczas tej operacji sprawdzono kilka tysięcy mieszkańców podejrzanych o przynależność do polskiego podziemia niepodległościowego lub współpracę z nim (zatrzymano prawie 1900 osób). Po brutalnym śledztwie Sowietci wyselekcjonowali grupę ok. 600 osób i wywieźli aresztowanych w nieznanym kierunku – do dziś wszelki ślad po nich zaginął.

Ekspozycja ukazuje przebieg aresztowań i zatrzymań, ustalony na podstawie zeznań świadków, starania poszczególnych rodzin, które walczyły o odnalezienie

nie swych bliskich i bezskutecznie starały się wyjaśnić ich losy na drodze sądowej w PRL. O tużpowojennej sytuacji politycznej i społecznej widzą dowiaduje się z meldunków AK/AKO i NKWD. Prezentowane są fotokopie dokumentów PUBP w Augustowie i Suwałkach, informujących o przebiegu akcji.

Fragment wystawy poświęcono też poszukiwaniom, które trwały od końca lipca 1945 roku. Zaprezentowano różne listy i prośby wysyłane przez władze lokalne i osoby prywatne zaniepokojone o losy swych bliskich oraz negatywne odpowiedzi instytucji poszukujących (np. Czerwonego Krzyża), interpelacje poselskie i sprawy sądowe (na fali odwilży po 1956 roku), kończące się umorzeniem.

Po roku 1989 problemem tym zajmowali się w sejmie parlamentarzyści reprezentujący region: poseł Bronisław Geremek i senator Andrzej Wajda.

Na początku lat dziewięćdziesiątych wspomniany komitet społeczny



► Premierowy pokaz wystawy podczas uroczystości obchodów 60. rocznicy obławy augustowskiej, Augustów, 16 lipca 2005 roku

► Stanisław Sobolewski (ur. 1921; z prawej), aresztowany wraz z ojcem Władysławem (ur. 1885), pracownikiem śluzu Gorczyca w Płaskiej k. Augustowa



► Hanna i Mieczysław Wojnowie, małżeństwo (Hanna spodziewała się dziecka), pracownicy starostwa powiatowego w Suwałkach, oboje aresztowani 24 lipca 1945 roku



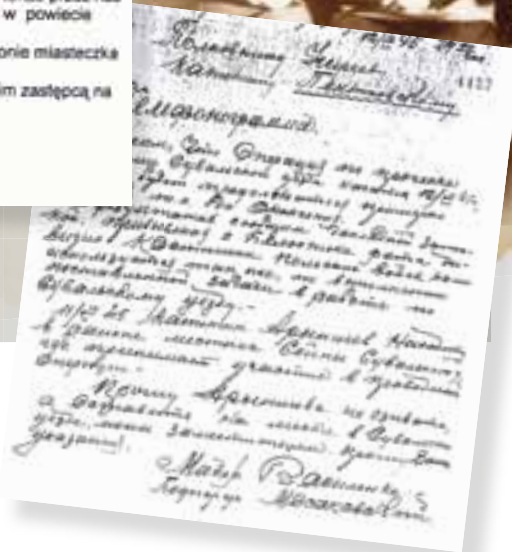
► Franciszek Masłowski aresztowany 26 lipca 1945 roku, Edward Obuchowski (ur. 1919), aresztowany wraz z bratem Janem, obaj członkowie AK, Eugeniusz Sitkowski (ur. 1920) – aresztowany po maturze, w czerwcu 1945 roku, więziony w Sejnach, w lipcu wywieziony przez Sowieców wraz z innymi aresztowanymi w nieznanym kierunku



Od 17 lipca do 31 sierpnia wystawę można oglądać na terenie kościoła parafialnego św. Anny w Gibach; zapraszamy też na stronę internetową www.oblawaaugustowska.pl



► Telefonogram przedstawicieli władz sowieckich i PUBP w Augustowie z 12 lipca 1945 roku do WUBP w Białymstoku informujący o obławie



► Pracownicy PUBP Augustów i „sowiecnicy” (doradcy); siedzą od lewej: NN sekretarka Komendanta Wojennego Augustowa, mjr Wasilenko, kpt. Wiekszyn, stoją od lewej: Mirosław Milewski (późniejszy generał), Ryszard Caban, Jan Szostak, Aleksander Kuczyński; Augustów, 9 maja 1945 roku

przekazał zebrane materiały do prokuratury w Suwałkach, gdzie było prowadzone śledztwo. Po powołaniu Instytutu Pamięci Narodowej śledztwo jest prowadzone przez prokuratora OKŚZpNP IPN w Białymstoku (od 2001 roku).

Brak pomocy prawnej prokuratury rosyjskiej uniemożliwia pełne wyjaśnienie losów ofiar tej zbrodni. Pomoc uzyskują natomiast badacze od Stowarzyszenia Memoriał, które prowadzi badania archiwalne w Rosji, wskazując na nowe wątki w sprawie miejsca zbrodni.

Materiały prezentowane na wystawie pochodzą ze zbiorów archiwum Państwowego w Białymstoku, Archiwum Państwowego w Suwałkach, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej i Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie.

Po zmianie aranżacji i przeprojektowaniu ekspozycja jest prezentowana w postaci historycznej wystawy planszowej. Wystawa została przedstawiona

► Otwarcie wystawy na dziedzińcu byłego więzienia NKWD przy ul. Ofiarnej; od lewej: dyrektor GKBZpNP prok. Dariusz Gabrel, śp. prezes IPN dr hab. Janusz Kurtyka, dyrektor Muzeum Ofiar Ludobójstwa Eugenijus Peikštenis, N.N., dyrektor Oddziału IPN w Białymstoku dr hab. Cezary Kuklo, Wilno, Muzeum Ofiar Ludobójstwa, 20 lipca 2007 roku

widzom z północno-wschodniej Polski. Była prezentowana także w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, dwukrotnie w gmachu sejmu, a także w Wilnie w byłym więzieniu przy ul. Ofiarnej, obecnie siedzibie Genocidu – litewskiego odpowiednika IPN.

Wystawę przygotowali pracownicy OBEP IPN w Białymstoku, pierwotną aranżację plastyczną zrealizował

dr hab. Andrzej Dworakowski z Politechniki Białostockiej.

Od 18 lipca 2014 roku wystawę można oglądać w Gibach. 📍

dr Ewa Rogalewska – kierownik Referatu Edukacji Historycznej w OBEP IPN Białystok

Wystawę można zamówić w OBEP IPN w Białymstoku: pawel.kalisz@ipn.gov.pl, tel. 85 6645785; instytucja zamawiająca ponosi jedynie koszty transportu

